Матеріали І-ї Всеукраїнської науково-практичної міждисциплінарної Інтернет-конференції «Культуротворчість в системі сучасної гуманітаристики», присвяченій 145-річчю від дня народження Лесі Українки, 16 лютого 2017 р. / за ред. В. А. Федь, П. Е. Герчанівська, Є. А. Антонович та ін. – Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. 164 с. – С. 117-121.

УДК 130.2:378.091.12.011.3-051

Т. Ю. Шульга
Кафедра етики та естетики,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Навчальна культурологічна практика як складова сучасної освіти майбутнього педагога: досвід Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Культура як освітня цінність у розвитку та вихованні студентів повинна виявлятися в культурі буття, мислення, дозвілля, у відносинах, спілкуванні, світогляді, естетичній діяльності, у ситуаціях морального вибору. Це, перш за все, інтегральна якість особистості студента, що екстраполює його загальну культуру в професійну сферу; це синтез високого професіоналізму і внутрішніх особистісних властивостей фахівця-педагога; це творче освоєння особистістю накопиченого людського досвіду і подальше застосування у професійній педагогічній діяльності. У контексті сучасної освіти актуальною постає проблема формування духовної культури педагога, який здатний допомогти зростаючій особистості усвідомити і долучитися до відповідального розуміння сенсу людського буття. Власна духовна культура особистості вчителя є необхідною умовою формування духовності його вихованців. Окрім завдань професійної підготовки майбутнього спеціаліста, педагога, не менш значущим напрямом діяльності вузу є створення умов для розвитку творчих здібностей студентів, якісне задоволення їх соціокультурних потреб, організації духовно-культурного життя. Культурологічна практика, яка є сучасним «know how» в освітньо-виховній діяльності Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, виступає однією з тих умов, що органічно поєднує професійне становлення, формування світогляду та реалізацію інтересів майбутнього педагога.

Про необхідність модернізації навчального процесу стверджується у Державній національній Програмі «Освіта» («Україна XXI століття») [4]. Зокрема завдання реформування освіти передбачають:

- органічне поєднання у змісті освіти його загальноосвітньої та фахової складових відповідно до освітніх рівнів та особливостей регіонів України;
- орієнтація на інтегральні курси, пошук нових підходів до структурування знань як засобу цілісного розуміння та пізнання світу;
- оптимальне поєднання гуманітарної і природничо-математичної складових освіти, теоретичних і практичних компонентів, класичної спадщини та

сучасних досягнень наукової думки, органічний зв'язок з національною історією, культурою, традиціями.

У Педагогічній Конституції Європи (далі – Конституція) людина розглядається як «об'єкт європейської життєдіяльності, здатний до співжиття у полікультурному суспільстві у мирі і злагоді, за принципами свободи, гуманізму і справедливості. <…> Учитель покликаний суспільством бути провідником демократичних ідей та високої моралі. Навчаючи дітей і молодь, формуючи їх світогляд і культуру, він здатен виховати у нового покоління прагнення до толерантності, ефективної співпраці, солідарності, відповідальності у суспільному європейському домі» [1, 441]. У розділі 9 Конституції, приділяється окрема увага практичній підготовці «нового вчителя». Безумовно, провідною є педагогічна практика, яка є «джерелом (і механізмом) освоєння соціального і педагогічного досвіду, постає у якості критерію істини педагогічного процесу», але не менш важливою є і культурологічна практика. Таке значення культурологічної практики зумовлене сучасними вимогами глибоко модернізувати практичну підготовку майбутнього вчителя, забезпечити її безперервність і послідовність, та навчально-соціальну направленість. Необхідно підкреслити зміст статті 9.5 цього ж розділу Конституції: «Особливе навантаження покладається на громадянську практику майбутніх педагогів; вона має наскрізний характер і здійснюється протягом всього процесу їх підготовки; її головна мета – інтегрувати майбутнього фахівця в систему суспільних відносин, сформувати громадянські якості, убезпечити вчителя від «споглядацького» ставлення до життя, сформувати його активну громадянську позицію» [1, 448]. Як відомо, громадянська позиція, громадянські почуття, пов'язані з країною проживання, неможливі без любові до Батьківщини, обов'язку її захищати, поваги до символів держави, її культури, мови, традицій, історії, почуття громадянської гідності. Таким чином, через суспільну практичну діяльність, яка реалізується у культурологічній практиці студенти здобувають компетенції громадянина України.

Відповідно, ВНЗ має забезпечити організаційно-педагогічні умови для професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя, вираженого в його здатності до постійного збагачення своєї духовної і професійної культури. Саме у відповідь на такі сучасні вимоги до вищої педагогічної освіти у нашому університеті Рішенням Вченої ради університету від 29.06.2011 р. «з метою модернізації практичної складової навчального процесу як невід'ємної ланки освітньо-професійної програми підготовки висококосвіченого фахівця» [4] з 2011-2012 н.р. впроваджено безвідривну навчальну культурологічну практику для студентів 1-2 курсів ОКР «бакалавр» всіх напрямів підготовки. Такий підхід до практичної підготовки студентів є досить нетрадиційним та інноваційним. Він поєднує, з одного боку, вплив на формування особистості випускника вищої школи, а з іншого, – враховує фахову специфіку підготовки та посилює педагогічну складову освіти.

Історично-культурний досвід України, сконцентрований у музеях, театрах, експозиційних залах, мистецьких центрах, галереях тощо, має бути частиною навчального процесу, створювати новітні виміри сучасної освіті, виступати

об’єднуючою, гармонізуючою, культуротворчою силою у формуванні світоглядних засад та становленні професіоналізму особистості. Слушною тут є думка дослідника культуротворчого буття, українського філософа В. А. Федя: «Світоглядні традиції виступають у вигляді специфічних стимуляторів всіх видів соціокультурної діяльності і, насамперед, культурних практик. Органічний взаємозв’язок світогляду і практики в системі культури полягає у тому, що у кінцевому результаті всі світоглядні цінності мають безпосередній вихід на практику, збагачуючи її новими можливостями реалізації. Важливим каналом впливу на культурні практики є їх розвиток на основі такої суттєвої світоглядної властивості людини, як відношення, формування її здібностей, що раціонально спрямовуються в процесі практично-пізнавальної активності» [5, 99].

Головним завданням культурологічної практики є формування світоглядних основ студента, розкриття творчого потенціалу та підвищення рівня загальної культури майбутніх педагогів через ознайомлення з мистецько-культурними пам’ятками столиці, музеями, театрами та діяльністю видатних постатей української та світової культур, що сприятиме формуванню єдності освіти і культури, вихованню патріотизму та національної гідності, наповненню професійної діяльності майбутніх фахівців знаннями національної та світової культури. Культурологічна практика передбачає низку завдань: 1. Формування цілісного світогляду студента в процесі оволодіння мистецько-культурною спадщиною. 2. Формування творчого потенціалу студента у його майбутній професійній діяльності. 3. Формування естетичної культури студента та розвиток його естетичного смаку. 4. Ознайомлення з основами аналізу творів мистецтва.

Проходження культурологічної практики передбачає знайомство: з музеями Києва (оглядові екскурсії, тематичні лекції, відвідування художніх виставок), з історико-архітектурними пам’ятками Києва (екскурсії, вивчення історії створення та побутування архітектурних пам’яток), з театральним життям столиці (відвідування театральних вистав з їх подальшим обговоренням, участь у київських мистецьких фестивалях), з творчістю видатних діячів культури (творчі зустрічі, вечори, круглі-столи, майстер-класи) [2].

Культурологічна практика забезпечує умови для культурної рефлексії, тим самим позиціонується як навчальна. Саме у спеціально організованих умовах практичної підготовки студенти не тільки збагачують свій культурний досвід, засвоюють та переосмислюють його, а й готуються до передачі цього досвіду майбутнім поколінням у подальшій професійній діяльності.

Такий підхід до практичної підготовки студентів є досить нетрадиційним та інноваційним. Він поєднує, з одного боку, формування духовної складової особистості випускника вищої школи, вирішуючи освітньо-виховні завдання, а з іншого, враховує фахову специфіку його підготовки та посилює педагогічну складову освіти. Під час культурологічної практики студент набуває вмінь самостійно вивчати, аналізувати, оцінювати мистецько-культурні та історичні процеси, розвиває навички творчого підходу не тільки в оволодінні культурно-мистецької спадщиною, а й у вирішенні професійно-особистісних завдань,

вчиться застосовувати набутий досвід у майбутній педагогічній діяльності, що в цілому забезпечує конкурентоспроможність випускників НПУ імені М.П. Драгоманова на ринку праці.

Нами було проведене поглиблене вивчення місця та значення навчальної культурологічної практики у навчально-виховному процесі. Результати дослідження висвітлені колективній монографії «Естетична освіта педагога», 2015 р. за редакцією Т. І. Андрущенко [6]. Дослідження мало на меті з'ясувати особливості сприйняття культурної спадщини студентами НПУ імені М. П. Драгоманова та виявити їх культурно-мистецькі орієнтації. Під особливостями маємо на увазі: пріоритетність спеціально організованого культурного дозвілля, переваги при виборі закладів культури та культурних заходів, культурна активність та діяльність самих студентів, очікування від культурного дозвілля, роль та місце навчальної культурологічної практики у майбутній професійній діяльності.

Отримані результати дослідження свідчать не тільки про популярність серед студентів модернізованих форм освітнього процесу, до яких належить навчальна культурологічна практика, а й про ефективність «навчання культурою». Саме такий спосіб навчання, інтегрує інтерес, пізнання та практичну діяльність у системну цілісність, що безумовно є важливим для професійного зростання майбутнього фахівця. Виховати творчу особистість, створити контекст, умови і установку на творчість, з одного боку, і задовольнити потреби і потяг до творчості, з іншого, не можливо без спеціально організованого навчання, без відповідної політики, спрямованої на цю освітньо-культурну мету. Надзвичайно важлива роль тут належить навчальній культурологічній практиці, запровадження якої: сприяє створенню нової моделі педагогічної підготовки студентів університету в системі розвитку інноваційних технологій засобом застосування інтеграційних процесів навчальної діяльності; є наочно-практичним підґрунтям для вивчення дисциплін філософсько-естетичного та культурологічного змісту; підсилює готовність студентів до професійної діяльності; розширює та поглиблює світогляд, розвиває їх творчі здібності; посилює мотивацію майбутніх педагогів до саморозвитку і професійної діяльності.

Література

1. Андрущенко В. Педагогічна Конституція Європи // Конституцізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір / В. П. Андрущенко, Т. В. Андрущенко, В. Л. Савельев. – К.: «МП Леся», 2014. – С. 428-459.
2. Навчальна програма «Культурологічна практика» для студентів ОКР «бакалавр» всіх спеціальностей // Укладачі: Андрущенко Т.І., Бондаренко В.Д., Дорога А.Є., Савранська Н.О. – Затверджено на засіданні Вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова 29 червня 2011 р., пр. № 10. – К., 2011.
3. Наказ ректора Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова від 30 червня 2011 р. № 391 «Про впровадження навчальної культурологічної практики студентів».
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 «Про державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»)». [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п
5. Федь В.А. Культуротворче буття: Монографія. – Слов'янськ: «Печатний двор», 2009. – 288 с.

6. Шульга Т.Ю. Культурологічна практика в естетичній освіті майбутнього педагога // Естетична освіта педагога: колективна монографія / [Андрущенко Т. І., Грицаєнко П. М., Дорога А. Є., та ін.]; за ред. Андрущенко Т. І. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 119-142.